

Gordana Gorunović*Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet**Odeljenje za etnologiju i antropologiju*

gocagorunovic@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3280-6637>**„Crna kutija“ Džordža Stokinga***

Apstrakt: Tri godine pre svoje smrti 13. jula 2013, Džordž Vilijam Stoking, „najveći istoričar antropologije“ prema opštem mišljenju u disciplini, napisao je autobiografiju i memoare pod naslovom *Glimpses into My Own Black Box: An Exercise in Self-Deconstruction* (2010). Knjiga je objavljena u okviru čuvene edicije History of Anthropology (HOA), koju je Stoking pokrenuo kod izdavačke kuće Viskonsin Univerziteta u Medisonu (1983) i dve decenije uređivao. Cilj ovog rada je da kroz analizu sadržaja dela-teksta prikaže tekstualnu strategiju, postupak samoistorizacije i samokritike autobiografa i antropološkog autora u kontekstu pisanja istorije discipline i svedočenja o intelektualnom habitusu, ambijentima u kojima se formirao, živeo i radio, kao i ideološkim i intelektualnim promenama u američkoj akademskoj zajednici od sredine XX do početka XXI veka.

Gljučne reči: Džordž V. Stoking, antropološka autobiografija, autodekonstrukcija, istorija antropologije, američka antropologija

„Crna kutija“

(…)

2. U kibernetici, zamišljeni model složene tvorevine, procesa ili sustava, nepoznata sastava, građe ili načina rada, ali poznata djelovanja na ulaznu tvar, predmete ili informacije što se u njoj obrađuju.¹

* Kraća verzija ovog članka je saopštena na nacionalnom naučnom skupu „Antropologija književnosti, umetnosti i medija“, koji je održan 22–23. 12. 2023. na Filozofskom fakultetu u Beogradu, u organizaciji Odeljenja za etnologiju i antropologiju i Filozofskog fakulteta.

¹ crna kutija. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 6. 11. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=68051>>

Uvod

Ime i dela američkog istoričara antropologije Džordža V. Stokinga dobro su poznata antropolozima širom sveta pa tako i našoj akademskoj zajednici, kojoj je ipak ostalo nepoznato da je Stoking čak četiri puta posetio Jugoslaviju tokom 1970ih i na početku 1980ih, doduše turistički. Zajedno sa drugom suprugom Kerol Bauman, sociološkinjom koja je doktorirala na Čikaškom univerzitetu, i njenim ocem Stivom Baumanom ili Stojanom Boljačem, Srbinom iz Banata, koji je živio u predgrađu Ouk Park u Čikagu,² boravili su kod rodbine u Srpskom Itebeju, Bavaništu, Vinogradu i Beogradu. Za Stokinga, koji nikada nije sproveo etnografsko istraživanje, mada su mu kolege antropolozi to predlagali na početku njegove karijere istoričara antropologije, ova iskustva su bila nešto najbliže ili najsličnije etnografskom terenskom radu i metodi posmatranja s učestvovanjem. Priznao je da nije imao vokaciju za etnografski terenski rad i, štaviše, da su njegovi boravci u inostranstvu na konferencijama i sličnim događajima (u Sovjetskom Savezu, Japanu, jugoistočnoj Aziji) bili u najboljem slučaju intelektualna, kulturna i turistička iskustva, a u najgorem – nelagodni doživljaji: neretko se osećao kao „američki provincijalac monoglot“ (Stocking 2010, loc. 1304). Taj doživljaj je imao i u elitnom Getijevom Centru za istoriju umetnosti i humanistiku u Santa Moniki, gde je boravio godinu dana po pozivu (1988) i učestvovao u radu diskusione grupe samouverenih i evropski nastojenih naučnika o „ideji kulture“, koju je organizovao Džordž Markus. Pored kurseva „Evropljani i Drugi“, „Ideja kulture“ (od Herodota do Salinsa), držao je i kurs o „terenskom iskustvu u antropologiji“ na Odseku za antropologiju Čikaškog univerziteta i planirao da ovoj temi posveti jednu knjigu, koju nikada nije objavio. Umesto toga, napisao je esej „The Ethnographer’s Magic: Fieldwork in British Anthropology from Tylor to Malinowski“ (Stocking 1983).

Iako je imao mnogo sluha za nemačku kulturu i historiografiju, nije se potrudio da nauči nemački jezik. Kao istoričar antropologije pisao je i čitao sporo, verovatno i zato što je njegova tehnika rada podrazumevala proučavanje celokupnog opusa datog autora/autorke, kao i čitanje svih dela koja su oni čitali. Dugo je radio na kapitalnim delima, kao što je *Victorian Anthropology* (Stocking 1986, 1991),³ njegov *magnum opus* koji mu je uzeo 15 godina života („Mogao bih da umrem sutra, i ona bi bila objavljena“, pomislio je 1985. kada je konačno završio rukopis), da bi neke projekte u koje je uložio veliki trud ostavio nezavršenim, npr., istorijat Odseka za antropologiju Čikaškog univerziteta. Blokada u pisanju o britanskoj socijalnoj antropologiji koju je doživeo 1976/77. za vreme

² Rodno mesto i predmet dugoročnog istraživačkog projekta američkog vizuelnog antropologa Džeja Rubija (v. Gorunović 2005, Lyon 2009).

³ Prve čestitke su stigle od Dela Hajmsa i K. Levi-Strosa (koga nikada nije sreo), koji je knjigu označio kao još jedno “remek-delo” (Stocking 2010, loc.1339).

boravka u Centru za napredne studije u bihevioralnim naukama u Palo Altu pretvorila se u pravu krizu srednjih godina u njegovoj karijeri. Zbog toga je odlučio da promeni fokus i usredsredi se na nešto drugo, ali se alternativa – pisanje istorije Odseka za antropologiju, pokazala kao preveliki „zalogaj“. Pored tehničkih i epistemoloških problema i obilja materijala, bio je razapet između osećanja marginalnosti i želje da stekne priznanje u disciplini. Rečju, blokirala ga je težnja ka perfekcionizmu, zbog čega je, pored hipohondrije i nekoliko depresivnih epizoda, išao na psihoterapiju. Na jednoj seansi terapeutkinja mu je rekla, „Stalno pričate o svojem ocu, a nikada o majci“. Godine 1982. je odbio funkciju upravnika Odseka zato što je smatrao da bi ga ona omela u istraživačkom radu i da bi njegove kolege možda imali više štete nego koristi od njegovog administriranja. Iako je jednim delom želeo da se oproba i u tome, prevagnuo je lični konformizam. Pored toga, Odsek je raspologao velikim finansijskim sredstvima i bio specifičan po liberalnoj atmosferi koja je vladala kad je reč o nastavnicima: činile su ga antropološke „zvezde“, koje su mogle da predaju šta žele, uzmu odsustvo i idu kuda hoće, pri čemu se moralo obezbediti da nastava i rad sa studentima teku neometano (Stocking 2010, loc. 1243). Stoking nije bio spreman da preuzme na sebe toliku odgovornost. Zbog toga je ceo slučaj smatrao za svoj upravnički „fijasko“ i lični neuspeh, još jedan pokazatelj nerazrešenog edipovog kompleksa, budući da je njegov otac godinama obavljao funkciju upravnika na Vanderbilu. I dalje se poredio s ocem, na svoju štetu, iako je Džordž V. Stoking senior bio pokojni šest godina.

Sve su ovo neobično otvorene izjave jednog od najelokventnijih pisaca i globalno najuticajnijih istraživača i tumača istorije antropologije, odnosno posmatrača, a katkad i učesnika važnih savremenih događaja u disciplini. Stoking je predavao istoriju najpre na Univerzitetu Kalifornije u Berkliju (1960–1967), kratko na Odseku za antropologiju Univerziteta Pensilvanije, a najduže na Odsecima za istoriju i antropologiju Univerziteta u Čikagu (od 1968.), gde je postao redovni profesor antropologije (1974) i naposljetku profesor emeritus (Stein-Freiler Distinguished Service Professor Emeritus). Kao antropolog, izabran je u Američku akademiju nauka i umetnosti 1990. godine.

Kerolino porodično iskustvo i složenost rodbinskih odnosa u mešovitom srpsko-danskom braku njenih roditelja uticali su i na Stokingovo historiografsko razumevanje kulturne drugosti u istorijskom vremenu i društvenom prostoru. Brak mu je omogućio jedinstvenu priliku da se neposredno osvedoči u kontrast između tradicije i modernosti kako na poluostrvu Jitland, tako i, možda i više, u banatskim selima u periodu socijalizma. Rođaci u Danskoj i Jugoslaviji svuda su ih dočekivali i gostili sa mnogo hrane i pića. Kada su pronašli Stivove matri-linearne rođake sa prezimenom Rajić u Srpskom Itebeju, po njih je došao rođak Pera Marenkov, mehaničar po zanimanju, u svom jugoslovenskom fijatu, dok im je nezvanična matrijarha četvoro generacijske porodice domaćina, energična

baba Dušanka rekla da joj je Ciganka „gledala u šolju“ i najavila goste „izdaleka“ (Stocking 2010, loc. 1059). Čak su se i daleki Stivovi rođaci utkrivali da ih ugoste: Stoking se sećao da su u jednoj seoskoj kući sa zemljanim podom, gde su banuli nenajavljeno, bili počašćeni izvanrednom domaćom štrudom sa višnjama. Najveću promenu je zapazio kod svog srpskog tasta: prilikom prve posete zemlji 1973, kada su putovali vozom iz Budimpešte za Beograd, Stiv se otvorio i počeo da im pripoveda priče, legende i pesme koje njegova ćerka nikada ranije nije čula od njega. Posle decenija negovorenja srpskog jezika progovorio je tečno na arhaičnom maternjem jeziku sa rođacima koje nikada nije sreo i koju su mu pridali status *starca*; zvali su ga „deda Stojan“. Sa Stojanom/Stivom kao informantom Stoking se upustio čak i u beleženje srpske srodničke terminologije na osnovu klasifikacije Luisa H. Morgana.

Prezentacija koja sledi treba da kaže nešto o karakteru lika, tehnici pisanja i temama koje prezentuje Stokingovo autobiografsko delo (Howarth 1974), usredsređuje se na formativni period i zrelo doba u njegovoj životnoj priči. Stokingova knjiga „Pogled u moju crnu kutiju: vežba iz autodekonstrukcije“ predstavlja, po rečima Regne Darnel (Darnel 2022, loc. 5520) „bolno iskreno svedočenje da bi objasnio sebe svojim rečima“. Autobiografsko-memoarsko delo počinje prologom i završava se epilogom, a između njih se nalaze tri velike tekstualne celine pod naslovima „Autobiografska sećanja“, „Istoriografske refleksije“ i „Naknadne misli osamdesetogodišnjaka: fragmenti oslonjeni na moje ruševine“. Svaka je napisana iz drugačije perspektive i u različitom periodu njegovog života.

Prvi deo knjige, posvećen autobiografskim sećanjima, predstavlja selektivni narativni esej o životnim događajima koji su oblikovali njegov rad istoričara. Zasniva se delimično na autorefleksivnom eseju od šezdesetak strana posvećenom formativnim iskustvima u periodu od 1945. do 1972, koji je Stoking napisao krajem 1990-ih, ali nije imao čvrstu nameru da ga objavi. Trebalo je da posluži kao uvod u planiranu zbirku 12 biografskih eseja o „antropologiji juče“, *Anthropology Yesterday: From Postwar Confidence to Colonial Crisis, 1945–1972* – o Solu Teksu, „antropolozima En Rou“, kliničke psihološkinje i autorke knjige *The Making of a Scientist* (1953), zasnovane na životnim istorijama i psihološkim testovima 64 naučnika u prirodnim i društvenim disciplinama, uključujući dva arheologa, dva fizička antropologa i četiri istaknuta kulturna antropologa posle Drugog svetskog rata (R. Redfield, Ralf Linton, K. Klakon, I. Halovel), Robertu Armstrongu i dr. Smrt ga je sprečila da je završi i objavi. Drugi deo autobiografije, „Istoriografske refleksije“, sadrži analitičko tumačenje glavnih metodoloških tema i predmeta istraživanja u retrospektivi, dok je treći deo knjige bio napisan u periodu 2008–2010, kada je pisac bio star čovek i bolovao od blažeg kognitivnog poremećaja, nakon lečenja od kancera 1995–1996. godine. Dodatnu vrednost knjizi daje kompletna bibliografija autora.

Kao glavni izvori za pisanje autobiografije poslužili su profesionalni i lični dokumenti, razgovori s prijateljima, objavljeni materijali različite vrste, nekoliko intervjuja, posebno oni koje su zabeležili Stokingovi studenti Mati Banzl i Ajra Baškov, i naravno lična sećanja autora. Unapred je upozorio čitaoca na procese zaboravljanja, potiskivanja, iskrivljavanja, izmišljanja i arhetipizacije u retrospektivi i napomenuo da njegova knjiga nije štivo koje se lako čita, čak i za one koji poznaju njegov rad, da i ne pominjemo generacije koje su od 1960. stekle obrazovanje na postkolonijalnoj teoriji ili generaciju 1990-ih koja je doživela postinformacionu revoluciju.

Knjiga je ilustrovana odabranim fotografijama koje svedoče o važnim događajima, situacijama i osobama i koje je on nazvao „porodičnim albumom“ svog života. Pojedine značajne epizode iz lične istorije, kao što su Stokingov sindikalni aktivizam, članstvo u Komunističkoj partiji (1949–1956), „iskustvo ’rasnih odnosa“ i njegov usamljenički rad na istorijskim proučavanjima, nisu ilustrovane, bilo zato što fotografije ne postoje ili zato što u vreme pisanja knjige nisu bile dostupne (Stocking 2010, loc. 36). U knjizi postoje faksimili dokumenata FBI iz perioda 1950–1984. koje je Stoking otkrio tek 1989. godine kada je tražio da pogleda svoj dosije. Naime, sedam godina je bio član Komunističke partije (eng. CPUSA) u Makartijevoj eri i pod stalnom prismotrom FBI. To je bilo jedno od najgorih razdoblja u dugom postojanju partije počev od njenog osnivanja 1919. (jedan od njenih osnivača je bio Džon Rid, svedok i epičar Oktobarske revolucije) nakon rascepa u Socijalističkoj partiji Amerike usled revolucionarnog prevrata u Rusiji pa do danas. U to vreme njeni lideri su bili osuđivani prema Smitovom zakonu (1949–1956), partija je čak bila zabranjena 1954, da bi ubrzo prešla u poluilegalu i počela da se raspada nakon Hruščovljevih objava u „Tajnom govoru“ na XX kongresu SKP 1956. nakon Staljinove smrti. Delimičan oporavak je usledio tokom 1960-ih, u vezi sa pojavom pokretâ za građanska prava i emancipaciju marginalnih i manjinskih grupa, kao i protesta protiv rata u Vijetnamu. Konačan raskid sa sovjetskim vođstvom je usledio u 1980-im kada je Komunistička partija SSSR prestala da finansira američku partiju zbog njene opozicije politici glasnosti i perestrojke Mihaila Gorbačova. Nakon raspada Sovjetskog Saveza 1991, američka KP je zadržala svoj marksističko-lenjinistički kurs (doktrine Marksa, Engelsa i Lenjina), ali sa naglaskom na specifičnom kontekstu američke kulture, istorije i tradicija, borbi protiv rasizma, desnice, diskriminacije, seksizma, neoimperijalizma, ekološke devastacije itd., i sa ciljem da se ukine kapitalizam i uspostavi transformisani socijalistički poredak.⁴

⁴ Videti „Communist Party USA: People and Planet Before Profits“, <https://cpusa.org/about-us/>

Formativni period u Stokingovoj životnoj priči

Događaj kojim počinje Stokingova naracija o autobiografskim sećanjima jeste proslava mature u gimnaziji Horas Man-Linkoln u Njujorku maja 1945, kada je svet slavio završetak II svetskog rata, a Hladni rat još nije bio počeo. Mada ožalošćeni Ruzveltovom smrću, Amerikanci su gajili nadu u dogovore postignute u Jalti i obećanje novog slobodnog sveta. Te noći Stoking i njegovi školski drugovi su slavili i pevali „Kantatu pobeđe“ koju su sami komponovali, a jedna strofa je glasila ovako (u mom slobodnom prevodu bez rime):

„Nikada se više zemlja neće tresti od koraka ljudi koji marširaju,
Oruđe rata će biti napušteno,
Točkovi mira će se okrenuti, ...“ (loc. 144).

Džordž Vilijam Stoking Mlađi je poticao iz intelektualne porodice srednje klase: otac mu je bio ugledni ekonomista, a majka je studirala engleski jezik i književnost na Barnard koledžu tokom 1920-ih da bi diplomirala na Kolumbija univerzitetu. Kao studentkinja bavila se atletikom i bejzbolom. Amelija Doroteja Rajhard, zvana Doroti, rođena je 1899. u porodici čiji su preci bili Nemci po obe linije. Njen deda s očeve strane, Džordž Rajhard se posle građanskog rata bavio proizvodnjom sapuna u Njujork Sitiju, a deda sa majčine strane, Luis Šnajder, potomak hugenota izbeglica iz katoličke Francuske, bio je dekorater enterijera takođe u Njujorku.

Stokingov deda s očeve strane, Džerom Denijel Stoking, od sredine 1870-ih živio je u Teksasu, gde je započeo privatnu lekarsku praksu u Lorensu, praktično u sedlu. Kao strogi prohibicionista bio je u sukobu s lokalnim stanovništvom koje se protivilo zabrani točenja alkoholnih pića, vernik i osnivač Metodističke episkopalne crkve u Klarendonu. U Klarendonu je postojala Metodistička episkopalna poljoprivredna kolonija koja mu je garantovala zaposlenje i on se tamo preselio 1885. sa brojnom porodicom. Stokingov otac Džordž Vord⁵ je, pre studija ekonomije u Ostinu, stekao iskustvo kao običan radnik na naftnim poljima u Teksasu (tema kojom će se kasnije baviti u svom akademskom i naučnom radu), da bi potom oputovao na Filipine gde je proveo godinu dana (1915) od planiranih tri zbog malarije koju je tamo „zaradio“, radeći kao službenik Biroa za obrazovanje sa domorocima u jednoj provinciji na Severnom Luzonu da bi ih poučio „vrlinama civilizacije“ (Stocking 2010, loc. 369). Njegova kasnija lutalačka ali uspešna akademska i naučna karijera odvela ga je i na Bliski istok, gde je proučavao naftnu industriju i jednu godinu predavao na Američkom univerzitetu u Bejrutu 1966. godine.

⁵ “George Ward Stocking”, John Simon Guggenheim Memorial Foundation, <https://www.gf.org/fellows/george-ward-stocking/>

Stokingovo detinjstvo je bilo u znaku čestih selidbi, učenja jezika i ranih iskustava u različitim kulturnim sredinama. Rođen je decembra 1928. u Berlinu, gde je njegov otac, profesor ekonomije na Univerzitetu Teksasa od 1925. godine, bio na odsustvu i proučavao nemačku industriju kalijuma. Bio je drugo dete u porodici koja je 1927. izgubila bebu Hobarta. U skladu sa nemačkim stilom odgoja dece, roditelji su ga tokom hladnih zimskih dana iznosili na verandu da bi stekao imunitet. Nakon jednog meseca u Parizu, porodica se brodom iz Šerbura vratila u SAD, najpre u Njujork, potom u Ostin (Teksas), koji je Stoking smatrao svojim rodnim gradom sve do 1944. godine, kada su se preselili u Njujork. Naučio je španski još 1932. u Meksiku, gde je njegov otac proučavao naftnu industriju; tri godine kasnije otputovali su u Španiju, gde su boravili pola godine. Putovali su iz Belgije kroz Francusku do Katalonije i Madrida. Na kratko su se skrasili u Ostinu 1937. kada su se uselili u novoizgrađenu „prvu modernu kuću u Ostinu“ od betona koju je, prema Stokingovoj pretpostavci, projektovao Harold Everet „Bubi“ Džesen (1908–1979), arhitekta i umetnik nemačkog porekla, čiji je modernistički stil tada bio zapažen i krunisan nagradama (Stocking 2010, loc. 500, 504). U to vreme njegovi roditelji su usvojili ćerku Sibil, da bi tri godine kasnije usvojili i Sibilinu sestru, bebu Sintiju. U Ostinu je pohađao osnovnu školu do 1941, kada je njegov otac počeo da radi za vladu i kada su prešli u Arlington u Virdžiniji. U jesen 1942. vratili su se u Ostin, gde je mladi Stoking pošao u gimnaziju. U međuvremenu su živeli u Baltimoru (Merilend), Kaliforniji i Vašingtonu, gde ih je vodila dinamika očevih zaposlenja. Poslednji razred je završio u Njujorku, u gimnaziji Linkoln. Izgleda da je još u gimnazijским danima otkrio svoju vokaciju – pisanje i sklonost ka dugim rečenicama.

Njegovi drugovi i drugarice iz razreda su poticali iz privilegovanih porodica koje su pripadale poslovnoj klasi i svetu univerziteta, u većini liberalnog opredeljenja; mnogi od njih su bili Jevreji, a nekolicina internacionalnog i afroameričkog porekla. Sredina u kojoj se školovao i kretao bila je intelektualno i kulturno stimulatívna. Godinu provedenu u gimnaziji Linkoln (1944–45) Stoking je označio kao „jedan od nekoliko formativnih *gemeinschaft* trenutaka“ (Stocking 2010, loc. 165). Iako nije bio atletski tip, bavio se sportom igrajući za školski košarkaški i bejzbol tim. Zajedno sa mlađim bratom Majronom posećivao je muzeje u Njujorku, gledao holivudske filmove i swing bendove Benija Gudmana, Luisa Prime i drugih na Tajms Skveru. Na majčin podsticaj, pohađao je časove slikanja i svirao klavir i violinu. U detinjstvu je stekao trajnu naklonost prema Mocartu i Betovenu, kojima će se kasnije pridružiti Vagner. U Njujorku su živeli u stanu na Vest End aveniji u Menhetnu, ali je mladi Stoking imao prilike da sreće i autentične pripadnike radničke klase – u leto 1944. je upoznao mladog italijanskog radnika iz Bruklina koji se prvi put u životu dovezao podzemnom železnicom na Menhten da bi video zapadnu stranu reke – i video je izbliza siromašne četvrti u okolini Nju Džersija tokom jedne naporene trodnevne biciklističke ture.

Studirao je na privatnom koledžu na Harvard univerzitetu (1945–1949). Tokom prvog semestra stanovao je sa mladim marksistom iz Džordžije pod čijim uticajem će kasnije doživeti političko „buđenje“. Slušao je kurs iz ekonomije, da bi na trećoj godini studija uzeo engleski kao svoj glavni predmet i pohađao kurs o američkoj književnosti kod Frensis O. Matisena, člana Progresivne partije i pisca monumentalne knjige *Američka renesansa: umetnost i izraz u doba Emersona i Vitmana* (Matthiessen 2022). Matisen je 1950. izvršio samoubistvo iz očajanja zbog „stanja u svetu“ (Stocking 2010, loc. 203). Sa kursa o književnosti XX veka Stoking je zapamtio komade Bernarda Šoa i njegovu propagandnu knjigu o idejama socijalizma, *Vodič kroz socijalizam i kapitalizam za inteligentnu ženu* iz 1928, koja je iste godine izašla sa dopunjenim naslovom i još dva poglavlja – *Vodič kroz socijalizam, kapitalizam, sovjetizam i fašizam za inteligentnu ženu* (Shaw 2014). Prvi susret s antropologijom je imao na novom Odseku za društvene odnose, gde je predavao Klajd Klakon. Prisetio se Klakonove anegdote o egzotičnoj hrani, kanapeima od zvečarke koji su bili posluženi gostima u Nju Meksiku, a kada su čuli šta su jeli, dvojica od trojice su se ispovraćala. Klakonova poenta je glasila: „’To je kultura, gospodo, sila toliko moćna’ da može da utiče čak i na fiziološke procese ljudi“ (Stocking 2010, loc. 198). U drugoj polovini 1990-ih Stoking će sa velikim entuzijazmom raditi na iscrpnoj biografiji Klajda Klakona i napisati 200 strana, ali će rukopis ostati nedovršen i neobjavljen.

Nije bio „ozbiljan“ student, po sopstvenim rečima, više ono što bismo žargonski nazvali „kampanjcem“. Mladi Stoking je najviše energije trošio na ono što je nazvao svojim „tri p“ – pinbol (tj. flipere), poker i politiku. Godine 1946. je doživeo religijsku krizu, rvaao se sa Paskalovom opkladom i postao ateista. Njegov otac je izgubio veru za vreme Prvog svetskog rata i postao neka vrsta „antidogmatskog agnostika“, dok je majka bila vaspitavana kao nemačka luteranka. U Teksasu i kasnije u Tenesiju, roditelji su prihvatili unitarijanizam. Nasleđeni puritanizam njegovi roditelji su primenjivali u odgoju dece, odnosno, u to vreme najnoviju biheaviorističku tehniku Džona Votsona u odvikavanju deteta od sisanja palca.

Kao učenik gimnazije napisao je dva eseja pod naslovima „Surovost moderne civilizacije“ i „Problem trajnog mira“. Za vreme rata je bio čvrsto ubeđeni pacifista, da bi se nakon Hirošime i Nagasakija njegov pacifizam pretvorio u apokaliptično predviđanje. Zbog toga se 1948. pridružio Mladim naprednjacima Amerike (YPA). Ubrzo je shvatio da su najposvećeniji i najaktivniji članovi YPA bili komunisti. Delio je njihovo opredeljenje za mir u svetu i socijalizam, ali ono što ga je uznemiravalo i držalo na odstojanju u početku bili su moskovski procesi u 1930-im, za koje je saznao čitajući Kestlerov roman *Pomračenje u podne* iz 1940. (Koestler 1972), prvu antistaljinističku knjigu i jednu od najviše čitanih u XX veku. Stokingovo podsećanje me je podstaklo da ponovo pročitam,

nakon skoro 40 godina, Kestlera u srpskohrvatskom prevodu i novo izdanje na engleskom (Koestler 2019), koje se zasniva na nedavno otkrivenom originalnom nemačkom rukopisu.

Stoking je kao student bio aktivan u kampanji Henrija Volasa, ministra u Ruzveltovoj i Trumanovoj vladi, koji se kandidovao krajem 1947. za predsjedničke izbore. U leto 1948. prisustvovao je osnivačkom skupu Progresivne partije u Filadelfiji. Najveći deo vremena je proveo u Nju Bedfordu u Masačusetsu sakupljajući potpise u kampanji. Boravio je u kući portugalskog tekstilnog radnika, dugogodišnjeg komunista. U isto vreme je nastojao da organizuje omladinu za YPA, pisao i rasturao letke na kapiji tekstilne fabrike. Bilo je to vreme uzavrele aktivnosti, više „period emocionalne identifikacije nego kritičke evaluacije“ (Stocking 2010, loc. 247).

Na podsticaj jednog druga koji ga je regrutovao u partiju, pročitao je knjigu *The Great Conspiracy: The Secret War against Soviet Russia* Majkla Sajersa i Alberta Kana iz 1946. i odlučio da se posveti „velikom projektu“ socijalizma. Dotad je usvojio neke stavove neumoljive logike totalitarnog razuma Komunističke partije u argumentaciji Kestlerovih junaka, Rubašova (čiji lik/karakter podseća na Trockog) i njegovog sudskog istražitelja Ivanova. Kao član američke KP, Stoking je bio više aktivista nego „filozofski marksista“, malo je čitao marksističku literaturu – samo Marksov i Engelsov *Manifest komunističke partije* i Plehanovljeve eseje o istorijskom materijalizmu. Priznao je da je bio vulgarni marksista, što su i neki njegovi drugovi, više naklonjeni teoriji i filozofiji, smatrali.

Učestvovao je u osnivanju Kluba Džon Rid, unije harvardskog ogranka Američke omladine za demokratiju i društva „Džon Rid“, koje je dobilo ime poznatog novinara i socijalističkog aktiviste, ratnog dopisnika iz Meksika za vreme revolucije (*Pobunjeni Meksiko*), Evrope za vreme I sv. rata i Oktobarske revolucije (Rid 2015, Reed 1919)⁶. Stoking je postao predsednik Kluba, ali nigde ne pominje Ridova dela, zbog čega čitalac opravdano sumnja da ih je tada uopšte čitao. U svakom slučaju, poslednji semestar na Harvardu mu je protekao u političkoj delatnosti u Klubu i malo se bavio samim studijama. Prijavio se za kurs iz socijalne psihologije kod Ričarda Solomona u Laboratoriji za eksperimentalnu psihologiju Odseka za društvene odnose. Odslušao je nekoliko predavanja, jedva da je otvorio knjigu i pao je na ispitu, ali je ipak uspeo da diplomira u roku.

⁶ God. 1915. je imao priliku da vidi posledice bombardovanja Beograda i da putuje kroz ratom opustošenu Srbiju (Rid 2015). Autor epskog izveštaja sa lica mesta, iz Petrograda, *Ten Days That Shook the World* (1919), knjige koju je preporučio Lenjin lično, a uvod za rusko izdanje napisala Nadežda Krupskaja, umro je od tifusa 1920. u Moskvi i sahranjen je na Crvenom trgu, u Kremlju.

Drugi glavni preokret u Stokingovoj životnoj priči jeste brak koji je sklopio 1949. sa Vilhelminom (Minom) Dejvis, devojkom iz bogate stare porodice Nove Engleske. Njegova buduća supruga je započela studije na Redklifu i bila je aktivna u radikalnim grupama u kojima je on imao vodeću ulogu. Njihov brak je bio logičan ishod dve složene, paralelne i isprepletane porodične istorije. Preci oboje su bili engleski puritanci iz XVII veka koji su se borili u građanskom ratu na strani Severa i nemački protestanti koji su se u XIX veku doselili u SAD. Njihovi očevi su studirali ekonomiju na Kolumbija univerzitetu, obojica su bili oženjeni ženama s ozbiljnim akademskim aspiracijama i obojica su vršili ekonomska istraživanja u Vajmarskoj republici. U mladosti su bili simpatizeri ideje socijalizma, ali za razliku od Stokingovog oca, Horas Benkroft Dejvis zvan i Hoki i njegova supruga Marijan (Nani) Robins Dejvis bili su članovi američke KP i veći deo svog života posvetili su levičarskom političkom aktivizmu i sindikalnom radu. Po svemu sudeći, Stoking je bio blizak sa tastom i taštom i brižljivo je sastavio njihove biografije koliko i priču o sopstvenoj primarnoj porodici i lozi.

Za razliku od zajedničkog života i delovanja Hokija i Nani Dejvis, brak njegovih roditelja nije bio srećan. Fakultetski obrazovana majka Doroti je vodila život nezaposlene domaćice; i pored putovanja u inostranstvo i nastojanja da kulturno obogati život svoje dece muzičkim obrazovanjem, koncertima, operskim predstavama i klasičnom literaturom, bila je sklona nezadovoljstvu i depresiji, čak je jednom pokušala da izvrši samoubistvo. Preminula je 1973. godine od raka bubrega, a njen suprug tri godine kasnije (Stocking 2010, loc. 560).⁷

Kada su se upoznali i stupili u ljubavnu vezu, a ubrzo i u brak, Mina Dejvis je imala samo 18 godina, a Džordž Stoking 20: u to vreme muškarac nije mogao da se oženi bez pristanka svojih roditelja pre 21. godine života. Bili su mladi, romantično zaljubljeni, puni ideala i, prema Stokingovom priznanju, seksualno neiskusni. Njegovi roditelji nisu bili srećni zbog njegovog ranog braka i izbora tazbine, a još manje zbog odluke da nakon skupih studija na Harvardu počne karijeru tako što će se pridružiti radničkoj klasi. Tokom prvih sedam godina braka Stoking je obavljao razne, pretežno manuelne poslove u različitim granama industrije (u Bošu, Monsanto itd.) u Masačusetsu, sve do ozbiljne povrede ruke na radu, zbog čega je završio na urgentnom odeljenju lokalne bolnice. Tako se 1956. završila njegova karijera u radničkoj klasi, ostavivši iza sebe krvavi trag.

Mnogo kasnije, Stoking će označiti svoje adolescentske godine u okrilju KP kao period edipalne krize i pobune protiv oca, inače doslednog antidogmatskog

⁷ Poklonila sam poverenje Stokingovom podatku jer to je nešto što bi on kao sin svakako trebalo da zna, uprkos njegovom progresivnom zaboravljanju u vreme pisanja knjige, ali u drugim izvorima stoji da je njegov otac preminuo 1975. godine. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100533987>

liberala, koji je podređivanje pojedinca nekom spoljašnjem autoritetu, bila to KP ili Katolička crkva, smatrao za povredu intelektualne slobode mišljenja. Njegov odnos s ocem je još jedna ilustracija zaključka koji je izvela En Rou u svojoj studiji (Roe 1953, 89), da vrhunski društveni naučnici u njenom, doduše, malom uzorku imaju „oštrije i otvorenije konflikte s roditeljima“, kao i one „prikrivene“, nego prirodnjaci, što znači da žive sa „nezavršenim poslovima“ iz prošlosti. Roditelji ga, međutim, nisu napustili i bili su voljni da mu pozajme novac za dalje školovanje, nadajući se da će ga intelektualni rad „izlečiti“ od ideološkog zastranjenja. Stoking je prihvatio ovu ponudu i upisao se na interdisciplinarnu studiju američke civilizacije na Univerzitetu Pensilvanije, gde je program bio društvenonaučni, a ne humanistički. On i Mina su imali dve male ćerke i preselili su se u Filadelfiju.

Doživeo je „intelektualno buđenje“ pod uticajem Marija Merfija koji se bavio pragmatističkom filozofijom i vodio jednogodišnji proseminar iz metodologije. Kada se Merfi okrenuo antropološki orijentisanim studijama američke civilizacije u pozitivističkom duhu, Stoking je proučavao glavne ličnosti i teme američke historiografije, delo Morisa Koena i Ernsta Nejgela o naučnom metodu, Frensis Parkmana, tzv. istoričara „američke šume“ i divljine, tj. kolonijalne istorije SAD (Yamaguchi 2020) i Alfreda Irvinga Halovela o kulturnoj ličnosti Odžibva Indijanaca (Hallowell 1955), kao i primenu društvene nauke na američku civilizaciju. Tu se upoznao sa modelom metoda u Dirkemovom istraživanju samoubistva – Dirkem je tada slovio za „Njutna društvenih nauka“ – i funkcionalizmom u antropologiji (B. Malinovski) i sociologiji (Robert Merton). Bila je zastupljena i Nova kritika, koja je demonstrirala veću metodološku strogost u književnim proučavanjima. Vrhunac kursa je bila prezentacija „analize sadržaja“ kao kompromisa između kvalitativnog i kvantitativnog metoda. Nakon ovog i drugih, konvencionalnih, kurseva o američkoj istoriji i književnosti, na drugoj i trećoj godini studija Stoking se posvetio društvenim naukama – kursevima o sociološkom metodu, rasnim odnosima i socijalnoj psihologiji, što je uključivalo i „kulturu i ličnost“ (kod Halovela) i letnje kurseve na Brandisu o južnjačkoj istoriji. Njegovu prvobitnu historiografsku orijentaciju oblikovali su pomenuti Mari Merfi i Tomas Kokran, istoričar biznisa. Prvi istraživački rad je napisao o rasnim odnosima, „The Negro in the Philadelphia Press“, koji se zasnivao na analizi sadržaja relevantnih članaka iz časopisa *Philadelphia Enquirer* u periodu 1890–1915.

Dok je Merfi uticao na Stokingovu metodologiju, ulogu mentora je imao Halovel, antropolog školovan u boasovskoj tradiciji, koji je razvio neofrojdovski pristup kulturi i ličnosti kao i pogledu na svet Odžibva Indijanaca na reci Berens. U 1930-im je među njima vršio terensko istraživanje, proučavajući akulturaciju različitih grupa koje su živеле u tom području i promene na osnovu istorijskih izvora o kontaktima. U posleratnom periodu je obnovio interesovanje za ličnost

u mnogo širem vremenskom okviru, tako da je spekulisao o evolutivnoj pojavi psiholoških pretpostavki za kulturni nivo adaptacije. Slična promena se odigrala i na njegovom kursu o istoriji antropologije; polazeći od tumačenja prostorno-vremenskih orijentacija impliciranih u srednjovekovnom pogledu na svet, pratio je pojavljivanje „naučne antropologije“ iz „protoantropologije“. Njegova namera je bila da istoriju antropologije tretira kao antropološki problem. Oslanjao se na pisane, objavljene izvore i koristio ih je na konvencionalan istorijski način. Stoking ga je smatrao ozbiljnim i savesnim istoričarem antropologije i priznao njegov uticaj na sopstveni pristup i karijeru. Posvetio mu je obiman esej pod naslovom „A. I. Hallowell’s Boasian Evolutionism: Human ir/rationality in cross-cultural, evolutionary, and personal context“⁸ u desetom tomu serije *History of Anthropology – Significant Others: Interpersonal and Professional Commitments in Anthropology* (2003).

Još na trećoj godini studija uzeo je temu disertacije; sada ga je zanimalo društvenonaučno mišljenje o rasi, a ne sami rasni odnosi. Kada je posetio Minine roditelje u Južnoj Karolini, postao je svestan pokreta za građanska prava u kontekstu masovnog otpora odluci Vrhovnog suda o ukidanju rasne segregacije iz 1954. i pozivanje na zaključke društvenih nauka. Godine 1957. istoričar Oskar Handlin⁹ je napisao ogled pod naslovom „What Happened to Race?“, zasnovan na stavovima nekolicе „reprezentativnih“ naučnika. Stoking je smatrao da ovo pitanje zavređuje rigoroznije istraživanje zasnovano na analizi sadržaja reprezentativnog uzorka radova naučnika iz svih društvenonaučnih disciplina – kao primena Merfijevih metoda i kao provera njihove primenljivosti. Rad na disertaciji je počeo 1958. godine. U analizi je pošao od UNESKO-ve „Izjave o rasi“ iz 1950. (koja je godinu dana kasnije bila okvalifikovana kao biološki orijentisana) i šest glavnih analitičkih kategorija moderne društvene nauke tog doba, a to su: definicija rase; pogrešne upotrebe termina „rasa“; pitanja klasifikacije rase; poreklo rasnih razlika; značaj rasnih razlika i posledice rasnog mešanja. Analizirao je 551 članak od 228 autora iz 21 časopisa društvenih nauka koji su bili objavljeni između 1890. i 1915. godine. Među njegovim autorima su bili i antropolozi Alfred L. Kreber i Franc Boas.

⁸ Prilikom pisanja o njegovoj životnoj priči, predmet kontroverze između Stokinga i Marija Merfija je postala porodična tragedija koja je zadesila Halovela: njegov posinak je počinio višestruka ubistva i proveo ostatak života u zatvoru. Merfi je smatrao da ovaj segment priče treba izostaviti jer ne stoji u direktnoj vezi sa predmetom proučavanja, evolucionizmom u Halovelovom mišljenju. Stoking je napravio kompromis i u tumačenje uključio rezime njihove diskusije o tom pitanju.

⁹ Stephan Thernstrom, “In Memoriam: Oscar Handlin (1915–2011): Preeminent Historian of the American Experience”, *Perspectives on History*, <https://www.historians.org/research-and-publications/perspectives-on-history/january-2012/in-memoriam-oscar-handlin>

Postepeno je postao svestan mnogih problematičnih aspekata ovog pozitivističkog istoriografskog metoda, poput pitanja o tome ko se mogao smatrati društvenim naučnikom u početnoj fazi akademske profesionalizacije, ili šta raditi s onim člancima koji ne sadrže reč „rasa“, ali se uprkos tome mogu smatrati relevantnim kad je reč o problemu ljudskih razlika. U leto 1959. Stoking je doživeo epistemološku krizu, poput one koju je ranije izazvala Paskalova opklada u njegovom promišljanju pitanja o bogu i veri. Primenom analize sadržaja ipak je došao do važnog uvida da neolamarkovska pretpostavka o nasleđivanju stečenih osobina nije bila regresivni hir u mišljenju određenih ličnosti, nego osnova onoga o čemu će kasnije misliti kao paradigmi mišljenja o prirodi ljudskih razlika, u kojoj je postojao cirkularni kauzalni odnos između navike i instinkta, odnosno kulture i rase (videti esej o lamarkizmu u američkoj društvenoj nauci do 1915. godine, u Stocking 1982, 234–269).

Nakon jedne nedelje ispunjene brigama, Stoking je ostavio po strani ove metodološke nedoumice i završio rukopis disertacije od 600 strana, „American Social Scientists and Race Theory: 1890–1915“, koju nikada nije objavio kao takvu, ali je obeležila glavnu epizodu u akumulaciji intelektualnog kapitala i služila kao trajan empirijski resurs u njegovom kasnijem radu. U njegovom promišljanju istorije antropologije važno mesto zauzimaju period na prelazu XIX u XX vek i naučno delo Franca Boasa (npr. Stocking 2001), u kojem se odražavaju ili ogledaju mnoge od tendencija u ovoj istoriji, uključujući i nikad razrešenu epistemološku napetost između subjektivnog i objektivnog pristupa ili empatičnog i naučnog razumevanja, kao i relativizma i univerzalizma, „ambivalentnost“ koja je evidentna i u Stokingovom istorijsko-antropološkom pisanju (Stocking 2010, loc. 1787; vidi npr. Stocking 1989 o radu Mid, Benedikt, Redfilda i Boasa). Pored tendencije u kasnijem Stokingovom radu da se usredsredi na glavne kanonske ličnosti u istoriji discipline, postoji i orijentacija ka širem planu i krupnijim procesima, a koji su se često otkrivali, naizgled paradoksalno, u analizi nekog „objavljujućeg mikrokozma“ – to je mogao biti događaj ili tekst iz kojeg su se mogla iščitati šira i dublja značenja.¹⁰ Fokusirana analitička de-

¹⁰ Ilustrovaću to jednim primerom. Pre nekoliko godina, na predavanju o Malinovskom i psihoanalizi iz predmeta Uvod u etnologiju i antropologiju, jedan student mi je postavio pitanje da li se Malinovski i Frojd ikada sreli? “Mislim da nisu, zapravo ne znam”, odgovorila sam i pomislila, ako je neko pisao o ovome, to mora da je bio Stoking. I zaista, ubrzo sam otkrila njegov esej “Anthropology and the Science of the Irrational: Malinowski’s Encounter with Freudian Psychoanalysis” (Stocking 1986), u kojem Stoking analizira ambivalentan odnos Malinovskog prema Frojdovoj psihoanalitičkoj teoriji i aludira na okolnosti koje su uticale na to da se njihov susret nikada ne dogodi. Naime, kada je Frojd pobeo od nacista iz okupiranog Beča i stigao u London 1938, Malinovski je bio jedan od prvih britanskih intelektualaca koji je uspostavio kontakt sa njime. 18. juna je napisao pismo dobrodošlice Frojdovoj ćerki Ani, predstavio se kao

skripcija takvog mikrokozma dopuštala mu je da se kreće kružno kroz specifične interakcionističke ili institucionalne kontekste, od individualne intelektualne biografije do širih „spoljašnih“ istorijskih konteksta (Stoking 2010, loc.766). Ovaj pristup, koji nije lišen sopstvenih epistemoloških, metodoloških i ideoloških slabosti, više je odgovarao njegovom senzibilitetu od onog u suprotnom smeru koji polazi od nekog apriornog master (ili meta) narativa i podređuje mu istorijsku građu. Označio je svoj pristup istoriji kao materijalistički, induktivni i „odozdo“. Umesto da oslika sliku na „velikom platnu“, Stoking je u svom istoriografskom radu često birao da stvori fokusiranu i kondenzovanu „minijaturu“, odnosno istorijski kontekstualizovanu intelektualnu biografiju sa psihološkim profilom ličnosti i interpersonalnim odnosima u intersubjektivnom polju delovanja. Sličan metod tumačenja je primenio i u svojoj autobiografiji, upotpunjen refleksijama o sopstvenom istorijskom pisanju, kontekstualizmu kao žanru nasuprot prezentizmu (tzv. viginizmu ili viginovskoj istoriji) u istoriografiji. Esej je bio njegova omiljena forma.

Dok je studirao na Univerzitetu Pensilvanije počeo je da preispituje svoja politička uverenja i motive za ulazak u KP. Gubitak političkih iluzija, koji nikad nije doveo do toga da Stoking ode na suprotnu stranu i postane antikomunista, pratio je uvid da je njegovo iskustvo u partiji bilo zapravo religijske prirode. Napuštanje partije je bilo rezultat gubitka vere u sredstva i ciljeve, praćeno osećanjem krivice i otpadništva. Od nekoga ko je žudeo za apsolutnim moralnim vrednostima, postao je relativista. Sedam godina provedenih u „političkoj divljini“, kako ih je Stoking označio, ipak nisu bile protraćene: smatrao je da je njegovo članstvo u partiji bilo razumljiv izbor u datom trenutku i obrazovno iskustvo koje je na više načina odredilo njegovu karijeru istoričara antropologije. Jedna od glavnih posledica političkog razočaranja i depolitizacije je bilo nepoverenje prema svim istorijskim metanarativima.

Nakon odbranjenog doktorata (1960), Stoking je konkurisao na 55 odseka za istoriju na američkim univerzitetima i dobio samo jedan pozitivan odgovor sa Univerziteta Kalifornije u Berkliju. Učestvovao je na nekoliko naučnih skupova Američkog društva istoričara da bi krajem 1959. podneo biografiju i potpisao izjavu lojalnosti, zakletvu, koja je bila predmet velike kontroverze na Berkliju u ekstremnoj antikomunističkoj atmosferi ranih 1950-ih. Nakon susreta sa Predsednikom Univerziteta Klarkom Kerom u Berkliju 1960, Stoking je dobio mesto predavača socijalne istorije. Pored ovog glavnog kursa, držao je seminare o rasi

odani poštovalac njenog oca i njegovog dela i ponudio im svoje usluge. Četiri dana kasnije stigao mu je odgovor od Frojda lično, u kojem on izražava svoje iznenađenje i zadovoljstvo time što je Malinovski pristalica psihoanalize budući da je ranije izneo suprotne stavove i protivrećenje „našim pogledima“ (str. 13). Iste godine Malinovski je uzeo odsustvo i otputovao u SAD, gde će ostati do smrti 1942, a Frojd je preminuo 23. septembra 1939. u Londonu.

i kulturi. Kada je dobio predmet Istorija 101, obavezan kurs na fakultetu za buduće istoričare, prvi put se susreo sa evropskom intelektualnom istorijom od starih grčkih i rimskih do francuskih i nemačkih istoričara. Najviše se angažovao čitajući Kolingvudovu *Ideju istorije* (1946), ne bez antagonizma, imajući u vidu sopstvenu materijalističku orijentaciju, ali je naučio važnu lekciju – da idealisti imaju šta da kažu i da se to mora shvatiti ozbiljno ma koliko bilo teško za razumevanje.

U 1960-im odsek za istoriju u Berkliju je bio uzbudljivo mesto. Na Stokinga su najviše uticali istoričari koje je čitao ili sa kojima je razgovarao. Iako nije bio blizak sa Tomasom Kunom, njegova *Struktura naučnih revolucija* (1962) je ostavila snažan utisak svojom idejom o „paradigmama“, koja se mogla primeniti i u promišljanju određenih faza u prošlosti antropologije. Delo Džozefa Levinsona o konfučijanskoj Kini i njenoj modernoj sudbini (1958, 1965) naglašavalo je istoriju ideja kao istoriju mislilaca. Bliskost i razgovori sa Karlom Šorskeom ojačali su Stokingovo opredeljenje za istoriju „odozdo“; istoričar je najpre obavezan prema „građi“ i materiji istorije, ona je početak i kraj istorijskog razumevanja, a tek potom prema teorijskim koncepcijama.

Uprkos gubitku iluzija i depolitizaciji, Stoking u takvom živahnom miljeu i uzavrelo vreme nije mogao ostatu po strani, iako nije mogao do kraja da se poistoveti sa Novom levicom u 1960im. Godine 1961. je potpisao peticiju protiv Kenedijeve i CIA-ine invazije na Kubu koja je mogla izazvati Treći svetski rat. Godine 1964. je zajedno sa drugim istoričarima iz Berklija učestvovao u proučavanju tretmana crnaca u istorijskim udžbenicima koji su se koristili u državnim školama u Kaliforniji. Naredne godine se pridružio istoričarima koji su marširali zajedno sa Martinom Luterom Kingom od Selme do Montgomerija u Alabami, a nakon toga su učestvovali na demonstracijama protiv rata u Vijetnamu. U lokalnom kontekstu jedan od najvažnijih događaja je bio Pokret za slobodu govora koji su pokrenuli studenti u Berkliju.

Zrelo doba: čikaške godine

Džordž Stoking i Mina Dejvis Stoking su imali petoro dece, četiri ćerke i jednog sina. Razveli su se 1965. dok su živeli u Kaliforniji. Nakon razvoda Mina Dejvis se ubrzo preudala, vratila na studije i posvetila terenskom istraživanju na Karibima za doktorsku disertaciju iz antropologije. U leto 1967. Stoking je napustio Berkli i zaposlio se na Univerzitetu u Čikagu. Tamo je 1968. upoznao Kerol Bauman, sociološkinju koja je radila u čikaškom Centru za ispitivanje javnog mnjenja. Bila je mešovitog porekla, otac joj je bio Amerikanac srpskog porekla Stiv Bauman, a majka Dankinja Karen Baun. Rođena je i rano detinjstvo provela u Kenoši u Viskonsinu, odakle su se krajem 1930-ih njeni roditelji

preselili u predgrađe Čikaga. Porodica je pripadala nižoj srednjoj klasi. Studirala je u Oberlin koledžu u Ohaju, da bi se po završetku studija preselila u Njujork, u Grinič Vildž. Tamo je radila razne poslove da bi se krajem 1950ih zaposlila u jednoj od, kako Stoking kaže, najvažnijih socioloških ustanova u zemlji – Birou za primenjena društvena istraživanja na Kolumbija univerzitetu. Stoking i Kerol Bauman su sklopili brak 1968. u Libertvilu u Ilinoisu. Deset godina kasnije ona je odbranila doktorat iz sociologije u Čikagu.

Početak 1969. godine Džordž Stoking i Kerol Bauman Stoking su učestvovali na seminaru koji je Bob Jang organizovao na Kembridžu u Velikoj Britaniji. Kerol se uključila u projekat o industrijskoj sociologiji, dok je Stoking u pauzama između sesija na seminaru proučavao arhivska dokumenta Alfreda Korta Hadona na Kembridžu i Bronislava Malinovskog na Londonskom Ekonomskom fakultetu. Posećivao je i antikvarnice u kojima je otkrio relativno jevtina dela iz XIX i sa početka XX veka – Džejsma Džordža Frejzera, Vilijama Riversa, Herberta Spensera, Džejsma Koulsa Pričarda (pet tomova *Researches into the Physical History of Mankind*). Pored arhivskog rada, imao je priliku da sretne i intervjuše neke od važnih ličnosti za njegov historiografski rad i aktera u novijoj istoriji britanske antropologije, kao što su Džon Lajard, Riversov saradnik na ekspediciji u Melaneziji 1914, Hadonov sin, ćerke Malinovskog i Redklif-Brauna, Rejmond Fert i Edmund Lič, koji mu je pričao anegdote sa Malinovskijevog seminara. Kada je 1973. ponovo posetio Britaniju kao učesnik konferencije ASA u Oksfordu, upoznao je Evans-Pričarda, koji mu je u neformalnim razgovorima opisao Redklif-Brauna kao „pozera iz provincije i niže srednje klase koji nije mogao da čita Dirkema u originalu na francuskom“, dok je Malinovski za njega bio „nitkov, govno i genije“ (Stocking 2010, loc. 1114). Ovi boravci su mu omogućili da stekne ograničen uvid u malo, tesno povezano „pleme“ britanskih socijalnih antropologa.

Odsek za antropologiju je uživao veliki prestiž u čikaškoj univerzitetskoj hijerarhiji, na nacionalnom nivou i u međunarodnim razmerama; slovio je za elitni jer je zapošljavao „najbolje antropologe u svetu“, a to su većinom bili muškarci. U 1960-im i na početku 1970-ih tamo su radili Kliford Gerc (do 1970.), Dejvid Šnajder, Terens Tarnar, Maršal Salins, Milton Singer, Viktor Tarnar, Melford Spiro i drugi, pod rukovodstvom „stare garde“ – Freda Egana i Sola Teksa. Stoking je bio dobro pozicioniran na Odseku koji je više puta glasao za njegov izbor u zvanje redovnog profesora, ali su se tome protivili istoričari zato što, po njihovoj oceni, nije proizveo nijedno sveobuhvatnije delo osim „vinjeta“, poput *Race, Culture, and Evolution: Essays in the History of Anthropology* (1968, 1982). Zbog toga je dao otkaz na Odseku za istoriju i postao antropolog, tj. redovni profesor antropologije (1974), iako je bio svestan da je njegov način mišljenja više istorijski nego antropološki, što je označio kao svoj dvostruko marginalni, odnosno, u najboljem slučaju, „hibridni interdisciplinarni identitet“ (Stocking 2010, loc. 1146).

Pet godina kasnije (1979), Stoking je povodom proslave pedesetogodišnjice Odseka zajedno sa svojim asistentima priredio izložbu posvećenu njegovoj istoriji u okviru šire antropološke tradicije, od prosvetiteljstva do savremenog doba.¹¹ Želeo je da uključi alumniste u projekat pisanja istorije Odseka, pa je još u jesen 1977. poslao upitnike bivšim studentima o njihovim iskustvima i dobio stotinak odgovora, između ostalih, od onih koji su magistrirali, prešli na drugi univerzitet, koji nisu mogli da se zaposle u struci i koji su imali pomešana ili gorka sećanja na svoje godine provedene na fakultetu.

Ekstremni slučaj je bila priča afrikaniste Roberta Gelstona Armstronga (1917–1987), koji je došao u Čikago 1939. i iste godine stupio u KP. Nakon četiri godine vojne službe za vreme Drugog svetskog rata, nastavio je studije na drugim univerzitetima, da bi se 1949. vratio na Odsek radi doktorske disertacije pisane u marksističkom teorijskom duhu. Pošto je njegova teza naišla na negativne kritike, Armstrong je uzeo temu „obrazovanje države u crnačkoj Africi“, zasnovanu na komparativnoj analizi, takođe u duhu marksizma, recentnih monografija britanskih socijalnih antropologa. Posle dve godine terenskog rada među Idoma u Nigeriji vratio se u Čikago 1953. da bi potražio posao na fakultetu. Njegov mentor Robert Redfield, koji je bio na odsustvu, pozvao je Armstronga da drži njegov kurs. Kako je u to doba makartistička kampanja protiv „komunista“ na univerzitetima bila na vrhuncu, FBI je dojavio dekanu Društvenih nauka da je Armstrong bio član KP do 1948. godine. Uprkos podršci od strane Redfilda, Freda Egana i Sola Teksa, presudio je glas upravnika Odseka Šervuda Vošberna i Armstrong je bio odbijen. Uspeo je da nađe posao tek 1956. na Univerzitetu Atlante, koji je napustio 1959. radi lingvističkog istraživanja u Nigeriji. Ostatak života je proveo u Nigeriji, radeći kao direktor Instituta za afričke studije u Ibadanu i vršeći istraživanja kod Idoma, koji su mu priredili počasnu sahranu 1987. u Otukpou. Stoking je kao istoričar hteo da proveri ove navode kod starijih članova Odseka, ali se niko od njih nije sećao tog slučaja (Stoking 2006). Empatija prema Armstrongovoj priči i *angst* koji je počeo osećati prema skrivenoj strani i tamnoj senci u prošlosti čikaškog Odseka za antropologiju uticali su, između ostalog, na njegovo odustajanje od pisanja istorije Odseka.

Godine 1973. Stoking je zajedno sa još nekoliko naučnika učestvovao u pokretanju polugodišnjeg glasila *History of Anthropology Newsletter*, koji je objavljivao bibliografske izvore i dokumentarni materijal kao ilustraciju različitih faza u istoriji antropologije od prosvetiteljstva do XX veka. Četiri godine kasnije je podneo predlog izdavačkoj kući Čikaškog univerziteta za osnivanje godišnjaka po uzoru na novoosnovani časopis *Studies in the History of Biology*. Pošto je ovaj predlog propao, Stoking se 1980. obratio izdavačkoj kući Uni-

¹¹ Videti katalog izložbe “Anthropology at Chicago: Tradition, Discipline, Department”, The University of Chicago Library, <https://www.lib.uchicago.edu/collex/exhibits/exaac/>

verziteta u Viskonsinu s namerom da pokrene seriju „Anthropology in World History“, koja bi uključivala širi dijapazon mišljenja o ljudskoj raznovrsnosti u vezi sa „emergentnim svetskoistorijskim sistemom“ čiji je ono odraz i, u izvesnoj meri, determinanta; razvoj pojma kultura, posebnih „poddisciplina“, antropoloških ustanova (muzeja, instituta, univerziteta i državnih biroa); rad misionara i vladinih antropologa kao etnografskih izvestilaca; ulogu antropologa u „različitim kolonijalnim situacijama“; veze između antropologije i „književne i umetničke *avangarde*“; kontraste između različitih nacionalnih antropoloških tradicija i razvoj antropologije u Trećem svetu (Stocking 2010, loc. 1296). Tako je nastala čuvena serija *History of Anthropology*, koju je Stoking dugo uređivao, postavši njen „doajen“ (Darnel 2022, loc. 55269), u saradnji sa članovima uređivačkog odbora (Talal Asad, Džejms Bun, Džejms Kliford, Dona Haravej, Kertis Hinsli, Del Hajms, Henrika Kuklik i Brus Triger). Prvi tom je izašao 1983. godine pod naslovom *Observers Observed: Essays on Ethnographic Fieldwork*. Otada je serija iznedrila 12 tomova, uključujući i poslednju knjigu, Stokingovu ličnu, profesionalnu i naučnu autobiografiju iz 2010, od kojih je tri toma uredio njegov bivši student Ričard Hendler (1999, 2003, 2006).¹²

Godinu 1992/93. Stoking je proveo na Institutu za napredne studije u Prinstonu, gde je prijavio projekat pod naslovom „On the Ground of Otherness: Toward a History of Anthropology through Ethnographic Fieldwork“, koji je trebalo da označi prelaz sa istorije britanske antropologije – u to vreme je radio na rukopisu monografije, *After Tylor: British Social Anthropology 1888–1951*, koju će objaviti 1995. – na opštiju istoriju antropologije. Te godine, Gercova Škola za društvene nauke pri Institutu je zadala temu gostujućim istraživačima – „Science Studies: The Sociology, History, and Philosophy of Science“, koja je prerasla u seminar. Bio je zamišljen tako da izabrani učesnici reprezentuju tri pomenute discipline i da „pokriju“ širi skup epistemoloških i metodoloških pristupa. Ubrzo je postalo jasno da su na seminaru postojale dve oštro suprotstavljene struje, „pozitivistička“ i „konstruktivistička“. Uprkos sopstvenoj „epistemološkoj ambivalentnosti“ Stoking se, kako izgleda, privremeno priklonio grupi konstruktivista koja se sastajala u Gercovoj kući, gde je Gerc, između ostalog, diskutovao o svojoj etnografskoj orijentaciji, za koju se ispostavilo da je „u praksi bila tradicionalnija od orijentacije nekih konstruktivista“. ¹³ Godina u Prinstonu je

¹² *History of Anthropology*, University of Wisconsin Press, <https://uwpress.wisc.edu/series/anthropology-history.html>

¹³ Nakon jedne od tih sesija, Stoking je u svom dnevniku zapisao anegdotsku belešku koja može da zvuči karikaturno (iako mu to možda nije bila namera), kad je reč o Gercovom shvatanju etnografije: „sve to mora da prođe kroz njega, ne kao 'podaci' nego kao iskustvo pretvoreno u retoriku – ali moraš da budeš tamo, (...) i to nije gledanje u pupak, i mi (antropolozi) možemo da napravimo razliku između dobre i loše etnografije, ako ne između 'istinite' i 'lažne'“ (Stocking 2010, loc.1399–1403).

uprkos svemu bila veoma produktivna za Stokinga, koji je nakon napuštanja Instituta otputovao u Oksford i tamo primio Hakslijevu medalju. Tom prilikom su on i Kerol boravili i u Francuskoj, posetili mesta bitaka u Prvom svetskom ratu, Pariz, Bretanju i odseli u jednom hotelu na obali blizu Šartra, gde su uživali u spektakularnom pogledu na ostrvo i manastir Mon Sen Mišel.

Tokom onih godina koje je proveo u drugim ustanovama bio je receptivniji za tekuće promene u disciplini; za vreme boravka u Getijevom centru postao je svestan postmodernizma, a na Institutu u Princetonu – jaza između i smene generacija. Znao je da pripada elitnoj kohorti belih muškaraca (žene su bile marginalizovana manjina u nastavi sve do prve decenije XXI veka), antropologa koji su na Odseku proveli dvadesetak godina da bi polako počeli da silaze sa scene. On sam je odlučio da se penzionise 2000. godine, iako je uživao u svom pedagoškom radu sa studentima u malim grupama i bez formalnih ispitnih obaveza. Poslednji seminar koji je održao na Odseku za antropologiju pre odlaska u penziju, „Anthropology Yesterday“, bio je posvećen američkoj antropologiji u periodu Hladnog rata. Uvodno predavanje, „Glimpses into My Own Black Box“, sadržalo je temu „kontekstualizacija kao žanr“. Glavna pretpostavka u osnovi seminara je bila da se docnija antropologija razvila kao „reakcija“ na onu u 1950-im i 1960-im, period „krize“ u disciplini i njegovom sopstvenom intelektualnom formiranju.

U celini, imao je malo doktoranata (Ajra Baškov, Mati Banzl, Frederik Glič, Ričard Hendler, Majkl Harkin i Sergej Kan), već i samim tim što nije podsticao doktorske disertacije u oblasti istorije antropologije, jer je sve do kraja 1990-ih terenski rad bio preduslov da bi se neko zaposlio u struci. Međutim, pristizale su nove, mlađe generacija nastavnika i studenata s ograničenim smislom (i interesom) za istoriju i repertoarom na brzinu „pokupljenih“ postkolonijalnih, antikanonskih i kritičkih uverenja. U takvoj atmosferi Stoking se počeo pitati (a ovo pitanje nije strano ni predavačima u našoj domaćoj disciplini), da li bilo koji od klasičnih antropologa koje čitamo još uvek poseduje neku vrstu istinitosti u modernoj antropologiji, ili će skoro svi oni uskoro biti smatrani „ludacima“ ili čudacima, odnosno ideološki kompromitovanim, staromodnim i prevaziđenim?

Do 1990-ih su predmet, metodologija, politika i etika tradicionalne antropologije bili poljuljani; pojedini studenti su sugerisali da nisu upisali antropologiju da bi proučavali „strane narode u dalekim mestima“. Oni koji su se okrenuli terenskim istraživanjima „kod kuće“ i radili u američkim urbanim sredinama gorko su se žalili zbog nemogućnosti da dobiju finansijsku podršku u okviru tada dominantnih „proučavanja oblasti“. Stoking je, po sopstvenim rečima, bio više svedok nego učesnik procesa promene i novih tendencija unutar antropologije, kao što su globalizacija, rodne studije, studije nauke itd. Više okrenut prošlosti nego sadašnjosti ili promišljanju budućnosti antropologije, došao je do zaključka da su postojale dve glavne epizode u promeni koja je nastupila nakon 1950-

ih: postkolonijalna kritika, koja se manifestovala u kriznim 1960-im kao „kraj“ klasične antropologije i pozivu na „ponovno osmišljavanje/izmišljanje“ (kao što je, npr., zbornik *Reinventing Anthropology*, za koji je Uvod napisao Del Hajms), što je uglavnom realizovano do 1990-ih; i odgovor na globalnu revoluciju u sferi informacija i komunikacija. Antropologija se otada menja na ireverzibilne načine, baš kao što se fundamentalno menja i njena situacija u svetu. Stoking je lično doživeo ove novije promene kao nestanak onog sveta u kojem je bio rođen i kao otvaranje jednog novog, na čijem „pragu“ može da stoji, ali u koji nikada neće moći da uđe. Njemu svojstven „kosmički pesimizam“ i sve intenzivniji doživljaj smrtnosti doprineli su tome da se oseća još više marginalnim i nebitnim u disciplini čijoj je istoriji posvetio svoj životni vek (Stocking 2010, loc. 1504).

Završna napomena

U ovom članku, pošla sam od shvatanja američkog teoretičara autobiografije Vilijama Hauarta (Howarth 1974) da je autobiografija u književnosti ono što je autoportret u slikarstvu. Reč „auto“ u osnovi oba izraza odnosi se na sopstvo, na neko „ja“ koje ima svest o sebi i svom postojanju među drugima, koje misli, oseća i dela. Portret podrazumeva slikara i model, prostor i vreme, iluziju i stvarnost. U slučaju autoportreta, umetnik i model više nisu razdvojeni, slikar je istovremeno model i obrnuto, naizmenično pozira i slika. Autoportretista istovremeno posmatra odraze lika i stvari u pozadini koje samo on ili ona vidi i aktivira sećanje.

Prema Hauartu, autobiografija je „književna verzija slike“ kao artefakta, iako su jezik i slika različite vrste materijala, zato što su glavna sredstva kontrole u autobiografiji posmatranje i sećanje, središnji problemi vreme i prostor, a projektovani ciljevi postizanje užih i širih značenja. Autobiografija je podjednako delo jezika i proizvod proživljenog života. Pišući svoju priču subjekat definiše, fokusira i oblikuje život kao autoportret, ali autoportret koji je udaljen od izvornog modela i koji nalikuje životu, dok je zapravo komponovan i uokviren kao delo, tj. tvorevina invencije. Zbog toga se ne može smatrati da je autobiografija isključivo faktografska, neimaginativna i nefikcionalna vrsta izvora.

Glavni element u strategiji autobiografa je lik, karakter ili autoportret koji njegovo delo-tekst prezentuje. Određuju ga činioci kao što su doživljaj sebe, mesto, vreme, istorija i motivi za pisanje.

Drugi element autobiografske strategije je tehnika koja uključuje stilska obeležja dela-teksta, tj. jezik i retoriku. Treći element je tema: to su ideje i verovanja koja autobiografiji daju njeno značenje, a potiču iz filozofije, kulturnih shvatanja, vere ili političkih uverenja autora. Iako je njegova tema lična, ona je i reprezentativna za istorijsko doba, epohu (Howarth 1974, 364–366). Proučivši

mnoštvo autobiografskih dela u zapadnom pisanju od antike do modernog doba, Hauart je izveo zaključak o postojanju tri glavne kategorije – „autobiografija kao beseda“ (Avgustin), „kao drama“ (Čelini) i kao „poezija“ (Ruso). One se mogu smatrati idealtipovima zato što autobiografske strategije različitih autora često odlikuje mešavina obeležja ovih „čistih“ dominantnih tipova.

Stokingova antropološka autobiografija spada u književno-naučni žanr. Ona tematizuje životnu priču, profesionalnu i naučnu istoriju (istorija antropologije) iz pozicije svedoka i ujedno jednog od kreatora pisane istorije discipline i biografija njenih praktičara i teoretičara. Stokingova tehnika pisanja je u znaku samorefleksije, teorijske refleksije i naučno argumentovane diskusije o antropološkim, istorijskim i političkim temama i problemima. Glavna obeležja dela kao što su naučni, diskurzivni stil naracije i deskripcije, težnje ka objektivnosti i iskrenosti (samorazotkrivanju), anksioznost u pogledu sopstvenog mesta, uloge i značaja u nauci, kao i na momente rezignirani ili elegični ton, posebno na kraju knjige, tj. pred kraj života, daju osnova da se Stokingova strategija uvrsti, uslovno, u hibridnu vrstu s elementima onih dveju kategorija koje Hauart naziva „besednička“ i „poetska“ ispovest.

Uprkos velikom uticaju koje je njegovo pisanje izvršilo u antropologiji, društvenim naukama i humanistici, autobiograf problematizuje svoj odnos prema dvema disciplinama koje su ga formirale kao naučnika i ambivalentnu poziciju u njima. Oseća se kao da ne pripada ni jednoj u potpunosti, razapet je između svoje matične profesije i kruga istoričara u kojem je ograničeno prepoznat i antropologije u koju je iniciran bez formalnog uslova – terenskog rada. I pored objektivnih pokazatelja profesionalnog uspeha, kao što su prestižna priznanja, nagrade, sigurna pozicija na univerzitetu i udoban građanski život ispunjen putovanjima, konferencijama i gostovanjima u važnim američkim i britanskim naučnoistraživačkim ustanovama, ovaj subjektivni doživljaj „dvostrukog nepripadanja“ ili, bolje rečeno, liminalnosti je lajtmotiv koji boji njegov autoportret i značenje teksta u celosti.

Šira recepcija i dublja analiza ovog dela u antropologiji su izostale. Koliko mi je poznato, pored pomenute Regne Darnel, konvencionalne prikaze Stokingove knjige su napisali Henrika Kuklik (Kuklick 2011) i Erik Gejbl (Gable 2012).

Reference

- Darnel, Regna. 2022. „Review of *Glimpses into My Own Black Box: An Exercise in Self-Deconstruction*, by George W. Stocking Jr.“ In *History of Theory and Method in Anthropology*, loc. 5486–5539. (Critical Studies in the History of Anthropology). Kindle.
- Gable, Eric. 2012. „Book Review: George W. Stocking. *Glimpses into My Own Black Box: An Exercise in Self-Deconstruction*. Madison: University of Wisconsin Press,

2010. 232 pp“. *Journal of the History of Behavioral Sciences*, 48. 1 (Winter 2012): 69–71.
- Gorunović, Gordana. 2005. „Konceptualni okviri etnološko-antropološkog proučavanja novog naselja u predgrađu“. U *Problemi kulturnog identiteta stanovništva savremene*, ur. Senka Kovač, 229–255. (Etnoantropološki problemi). Beograd: Filozofski fakultet, Odeljenje za etnologiju i antropologiju.
- Hallowell, Alfred Irving. 1955. *Culture and Experience*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Howarth, William L. 1974. „Some Principles of Autobiography“. *New Literary History* 5.2. Changing Views of Character. (Winter, 1974): 363–381.
- Hymes, Dell. 1972. „The Use of Anthropology: Critical, Political, Personal“. In *Reinventing Anthropology*, ed. by Dell Hymes, 3–79. New York: A Division of Random House.
- Koestler, Artur. 1972. *Pomračenje o podne*. Zagreb: Liber.
- Koestler, Arthur. 2019. *Darkness at Noon*. New York: Scribner. A New Translation by Philip Boehm of the Recently Discovered Complete Text. Introduction by Michael Scammell, loc. 10–3610.
- Kuklick, Henrika. 2011. „Book Review: George W. Stocking Jr. Glimpses into My Own Black Box: An Exercise in Self-Deconstruction. (History of Anthropology, 12.) xii + 232 pp., illus., bibl., index. Madison: University of Wisconsin Press, 2010.“ *Isis, A Journal of the History of Science Society* 102. 4, (December 2011): 812–813.
- Lyon, Stephen M. „Oak Park Stories Directed by Jay Ruby“. Visual Anthropology Review. First published 05 May 2009. t <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1548-7458.2009.01022.x>
- Matthiessen, Francis Otto. 2022. *American Renaissance: Art and Expression in the Age of Emerson and Whitman*. Braunfell Books. Kindle.
- Reed, John. *Ten Days that Shook the World*. First published by Boni & Liveright, New York, 1919. Transcribed for the World Wide Web by David Walters (United States), 2001. Converted to eBook format by Pablo Stern (Britain), 2017. Marxist Internet Archive.
- Rid, Džon. 2017. *10 dana koji su potresli svet*. Beograd: Plato.
- Rid, Džon. 2015. *Rat u Istočnoj Evropi*. Oslikao Bordman Robinson. Novi Sad i Beograd: Prometej i RTS.
- Roe, Anne. 1953. *The Making of a Scientist*. New York: Dodd, Mead & Company.
- Shaw, Bernard. 2014. *The Intelligent Woman's Guide to Socialism, Capitalism, Sovietism and Fascism*. London: Alma Books. Foreword by Polly Toynbee.
- Stocking, George, Jr. 1982. *Race, Culture, and Evolution: Essays in the History of Anthropology*. With a new Preface. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Stocking, George W., Jr. 1983. „The Ethnographer's Magic: Fieldwork in British Anthropology from Tylor to Malinowski“. In *Observers Observed: Essays on Ethnographic Fieldwork*, ed. by George W. Stocking, Jr, 70–120. *History of Anthropology*, Vol. 1. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Stocking, George W., Jr. 1986. „Anthropology and the Science of the Irrational: Malinowski's Encounter with Freudian Psychoanalysis“. In *Malinowski, Rivers, Bene-*

- dict and Others: Essays on Culture and Personality*, ed. by George W. Stocking, Jr, 13–49. *History of Anthropology*, Vol. 4. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Stocking, George W., Jr. 1989. „The Ethnographic Sensibility of the 1920s and the Dualism of the Anthropological Tradition“. In *Romantic Motives: Essays on Anthropological Sensibility*, ed. by George W. Stocking, Jr, 208–276. *History of Anthropology*, Vol. 6. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Stocking, George W., Jr. 1991. *Victorian Anthropology*. New York and Toronto: The Free Press.
- Stocking, George W., Jr. 1995. *After Tylor: British Social Anthropology, 1888–1951*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Stocking, George W., Jr. 2001. „Boasian Culturalism“. In *Delimiting Anthropology: Occasional Essays and Reflections*, 1–76. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Stocking, George W., Jr. 2003. „A. I. Hallowell’s Boasian Evolutions: Human irrationality in cross-cultural, evolutionary, and personal context“. In *Significant Others: Interpersonal and Professional Commitments in Anthropology*, ed. by Richard Handler, 196–260. *History of Anthropology*, Vol. 10. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Stocking, George W., Jr. 2006. „Unfinished Business: Robert Gelston Armstrong, the Federal Bureau of Investigation, and the History of Anthropology at Chicago and in Nigeria“. In *Central Sites, Peripheral Visions: Cultural and Institutional Crossings in the History of Anthropology*, ed. by Richard Handler, 99–247. *History of Anthropology*, Vol. 11. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Stocking, George W. Jr. 2010. *Glimpses into My Own Black Box: An Exercise in Self-Deconstruction*. *History of Anthropology*, Vol. 12. Madison: The University of Wisconsin Press. Kindle.
- Yamaguchi, Yoshinari. 2020. „The Traveling Historian: Spatiality and Panoramic Abstraction in Francis Parkman’s Writings“. In *American History in Transition: From Religion to Science*, 117–140. Leiden: Brill. Ebook.

Gordana Gorunović

Department of Ethnology and Anthropology,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade
gocagorunovic@gmail.com

„The Black Box“ by George Stocking

Three years before his death on July 13, 2013, George William Stocking, widely regarded as the discipline’s “greatest historian of anthropology,” wrote an autobiography and memoir entitled *Glimpses into My Own Black Box: An Exercise in Self-Deconstruction* (2010). The book was published as part of the famous *History of Anthropology* (HOA) edition, which Stocking started at The

University of Wisconsin Press (1983) and edited for two decades. This paper is based on the understanding of the American theoretician of autobiography, William Howarth, who posited that autobiography in literary (and scientific) writing is akin to what self-portrait is in painting. In the introductory chapter of the work, biographical data are presented that bring the character and work of George William Stocking closer to the domestic, Serbian readership (his second marriage to the sociologist Carol Bowman; their stays in Yugoslavia). This is followed by a description of the two main phases in Stocking's life and work: the formative period in his intellectual development and the mature age, known as the "Chicago years", spent in the Departments of History and Anthropology. Bearing in mind the main elements of the autobiographical strategy – *character/self-portrait, technique* (rhetoric and writing style), and the *theme* presented by the author's work-text – Stocking's book thematizes the life story, professional and scientific history (history of anthropology) from the position of both a witness and the one of the creators of written histories of the discipline and biographies of its practitioners and theorists. His writing technique is characterized by self-reflection and scientifically argued discussions on anthropological, historical and political topics and problems. Despite the significant influence his writing and edition of the HOA has had in anthropology, social sciences and humanities, the autobiographer problematizes his relationship to the two disciplines that shaped him as a scientist, highlighting his ambivalent position within them. In spite of the objective indicators of professional success, such as prestigious recognitions, awards, a secure position at the University and the Academy of Arts and Sciences, and a comfortable civic life filled with trips, conferences and guest appearances at important American and British scientific research institutions, the subjective experience of "double non-belonging" or rather, liminality, is the leitmotif that colors his self-portrait and the meaning of the text as a whole. The main features of the work, such as its discursive style of narration and description, striving for objectivity and honesty (self-disclosure and „self-deconstruction“), anxiety regarding one's own place, role and importance in science, as well as, at times, a resigned or elegiac tone, especially at the end of the book, i.e. towards the end of his life, provide the basis to include Stocking's strategy in a hybrid type with elements of those two categories that Howarth calls "rhetorical" and "poetic" confession.

Keywords: George W. Stocking, anthropological autobiography, self-portrait, reflexivity, history of anthropology, American anthropology

La „Boîte noire“ de George Stocking

Trois ans avant sa mort le 13 juillet 2013, George William Stocking, „le plus grand historien de l’anthropologie“ selon l’opinion générale dans la discipline, a écrit son autobiographie et ses mémoires intitulés *Glimpses into My Own Black Box: An Exercise in Self-Deconstruction* (2010). Le livre a été publié dans la célèbre édition *History of Anthropology* (HOA) que Stocking a lancée auprès de la maison d’édition de l’Université de Wisconsin à Maddison (1983) et en a été l’éditeur pendant deux décennies. L’objectif de ce travail est de rendre compte, à travers une analyse du contenu de l’œuvre-texte, de la stratégie textuelle, du procédé d’autohistorisation et d’autocritique de l’autobiographe et de l’anthropologue dans le contexte de son écriture de l’histoire de la discipline et du témoignage sur le habitus intellectuel, les milieux dans lesquels il s’est formé, a vécu et travaillé, ainsi que sur les changements idéologiques et intellectuels dans la communauté académique américaine depuis le milieu du XXe jusqu’au début du XXIe siècle.

Mots clés: George W. Stocking, autobiographie anthropologique, autoportrait, réflexivité, histoire de l’anthropologie, anthropologie américaine

Primljeno / Received: 6.01.2024

Prihvaćeno / Accepted for publication: 10.02.2024.